

VÍCE NEŽ JEN FASÁDY: TVÁŘE DOMŮ

Petr Volf

V posledních letech byly v České republice postaveny budovy, domy či objekty, které jsou zajímavé pojetím fasád, na jejichž zhotovení byl použit beton v kombinaci s dalšími materiály. V následujícím textu je přiblíženo pět z nich. Je mezi kancelářská budova, parkovacím dům, zázemí hřbitova, víceúčelový dům nebo experimentální tělocvična. Vyznačují se vynikající architekturou a svrchovaným technologickým řešením, které vzhled staveb podporuje.

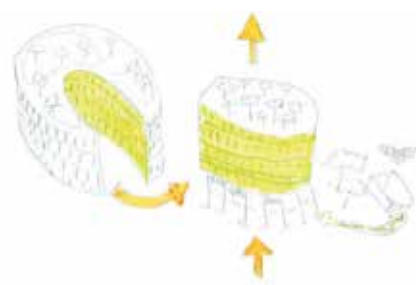
MORE THAN JUST FACADES: THE FACES OF HOUSES

In recent years, buildings, houses or objects have been constructed in the Czech Republic that are interesting in terms of their facades, for which concrete has been used in combination with other materials. The following text presents five of them. They include an office building, a parking house, a cemetery facility, a multipurpose house or an experimental gym. They are distinguished by their outstanding architecture and the supreme technological solutions that support the appearance of the buildings.

1 AFI Europe v Praze 6
(výstava 2016–2019)
„Výrazně plasticky tvarovaná fasáda svým zakřiveným průběhem nabízí zajímavý a proměnlivý vzhled při pohledu zvenčí. Tento výraz je nezaměnitelný, jasně se odlišující od unifikovaných plochých prosklených fasád. Obě budovy ve svém vzájemném vztahu (i každá samostatně) se stávají jasným vizuálním logem projektu.“
DAM architekti
1 AFI Europe in Prague 6

Organická kompozice

Architektonická kancelář DAM se intenzivně – vedle jiných zakázek – věnuje tvorbě administrativních budov. Zvláště zajímavé jsou objekty uskutečněné na nepravidelných půdorysech, jako kupříkladu Main Point Karlin (2012, architekti Jiří Hejda, Jiří Chlumský, Lenka Kadrmasová a Jindřich Ševčík) (více v článku v *Beton TKS 1/2012* – pozn. red.) nebo Main Point Pankrác (2018, architekti Petr Burian, Jiří Hejda a Robin Müller), které rozšiřují organické pojetí architektury do oblasti developmentu, kde jsou obvyklé především pravoúhlé koncepty. Přístup architektů je v daném žánru obecně oživující. Vedle toho, že umožňuje reagovat na komplikované parcely, které se obtížně zastavují, je výhodný především v souvislosti s tepelnými ztrátami. Domy jsou elastické, přizpůsobivé, v řešení dispozic i po provozní stránce vysoce inteligentní.

1a

Dalším z pozoruhodných přírůstků v daném žánru je administrativní centrum AFI Vokovice, které bylo dokončeno v roce 2019 (architekti Jiří Hejda, Iveta Chitovová, David Macháček, Petr Šedivý, Pavel Uttendorfský) (obr. 1). Vzniklo vedle Evropské třídy v těsné blízkosti vlakového a autobusového nádraží Veleslavín a také u stanice metra A, čímž se mu dostává značné pozornosti místních i cestovatelů přijíždějících na dopravní terminál z letiště Václava Havla. Dvojice objek-

1b

1c

2a

tů povznáší bývalou periferii směrem k městu a vedou vzájemný dialog, jenž ústí do příjemného veřejného prostoru provzdušněného dobře volenou vegetací. Větší budovu architekti pojali jako svého druhu „tělo“, kdežto menší (avšak vyšší) stavba dostala pozici „hlavy“ hledící přímo na západ. Je to nepřehlédnutelná sestava. Neobyčejnost staveb dotváří jejich exteriérové pojetí. Fasáda hlavního objektu je složena z jednotlivých oken střídajících se s plnými pilíři, přičemž tepelná izolace byla zakryta plasticky tvarovanými dílci ze sklovláknobetonu, které se vyrábějí stříkáním do forem. Architekti uvádějí, že v projektu AFI Vokovice použili v té době největších rozměrů segmentů. Zmiňují se, že se dostali na hranu technologických možností z hlediska váhy a manipulovatelnosti. Odvážný přístup však nese ovoce. Nižší, hlavní budova vypadá, jako by byla složena ze subtilních betonových kvádrů, jejichž jemná profilace spolu s hrou světla a stínů posiluje dojem plastičnosti jednotlivých částí. Právě od nich byla odvozena i venkovní skleněná fontána od sklářského umělce Mariana Karla stejně jako vertikální fasádní prvky (do zlata lakovaný plech) napomáhající ke stínění vedlejší budovy.

Dolnobřežanské garáže

Mezi architekty, kteří dokážou objevně pracovat s betonem, patří už třicet let profesor Zdeněk Fránek. Projevuje se to jak v jím navržených rodinných domech, tak kupříkladu ve veřejných stavbách. Za všechny si připomeňme litomyšlský Nový kostel Církve bratrské, považovaný za jeden z nejprogresivnějších sakrálních objektů postavených v jednadvacátém století v České republice (více v článku v *Beton TKS 6/2010 – pozn. red.*). V Dolních Břežanech u Prahy, rychle se rozvíjející obci, jejíž představitelé dbají na kvalitní architekturu, dostal mnohem prozaičtější úkol: navrhnout

parkovací dům. Není bez zajímavosti, že architekt je vášnivým řidičem, jenž ročně pracovně ujede více než sto tisíc kilometrů, protože mu bylo zadání blízké.

Velmi specifický dům na trojúhelné parcele byl dokončen v loňském roce a lze jen konstatovat, že Fránek potvrdil renomé autora, jenž pokaždé přichází s překvapivým řešením (obr. 2). Originál provedený ve třech podlažích. Jiný takový nenajdete. Navazuje na obytnou zástavbu, v jeho blízkosti je škola nebo sportovní hala a vše důležité je na dosah. Nezaměnitelnou tvář parkovacímu domu dodávají uplatněná svodidla, která tvoří jeho hlavní průčelí směřující na severozápad a slouží nejenom jako ochrana interiéru, ale také jako zajímavá navigace pro řidiče. Svodidla vyjadřují dynamiku ryze užitkového objektu, zároveň mu dodávají na přitažlivosti, jsou jakýmsi jeho poznávacím znamením. Po setmění se několik řad svodidel rozsvítí a dům je jako horizontální maják, díky němuž víte, že se vzápětí ocitnete na náměstí.

Nezůstalo však jenom u tohoto činu, Zdeněk Fránek motiv svodidel rozvinul v širší výtvarnou kompozici. Z východu a z jihu vymezují parkovací dům mohutné železobetonové stěny, které jsou prostoupeny zvláštními otvory. Jsou určeny k provětrávání a zároveň umožňují prosvětlení vnitřních prostor

2b

2 Parkovací dům v Dolních Břežanech

(návrh 2017, projekt 2018–2019, výstavba 2020–2021)

„Použití svodidel bylo přirozené, vždyť jsou všude a je to prvek spojený s auty a dopravou. Navíc jsou svodidla krásná, měla by být všude, aby se nekácely aleje kolem silnic.“

Zdeněk Fránek

2 Dolní Břežanský Parking House

2c

3a

3 Zázemí hřbitova v Litomyšli

(projekt 2016–2018, realizace 2018–2019)
„Dvojici těles tvoří hladké monolitické betonové odlitky s ostrými reliéfními zářezy cortenových výplní, v nichž jsou integrovány dveřní a okení otvory. Použité materiály byly zvoleny s ohledem na dlouhou životnost, nenáročnou údržbu, přirozené stárnutí a postupné splynutí s okolím.“

Kuba & Pilař architekti

3 Background
 of the cemetery in Litomyšl

3b

přirozeným světlem. Připomínají střílny nebo přesýpací hodiny. Jde však o fragmenty reálných svodidel, které byly svařeny a následně použity jako ztracené bedně. Jde tudíž o ryzí novotvar, jenž nikdy předtím neexistoval a jenž byl vyvolán okolnostmi, které si stanovil architekt sám. Prvotní akce vyvolala řetězec povšimnutí hodných událostí. Velké stěny se pomocí otvorů změkčují, získávají až jakýsi dekorativní výraz, přitom zde máme co do činění s vysloveně utilitárním, jednoduchým řešením, které se vlastně nabízelo, ale ještě nikdy nikoho nenapadlo. (Více v rozhovoru na str. 30 a článku na str. 34 – pozn. red.)

Hřbitovní zázemí

Desetitisícová Litomyšl je pokládána za neoficiální hlavní město progresivní české archi-

tektury: po roce 1990 v ní vyrostlo několik desítek staveb, které byly publikovány v odborných i společenských časopisech, objevily se v architektonických přehledech, ročenkách či průvodcích. Hovoří se o fenoménu, jaký nemá obdoby. Působit v Litomyšli pro architekty znamená svého druhu uznání i poctu, které se dostalo např. Aleši Burianovi, Petru Hrušovi, Mikuláši Hulcovi, Antonínu Novákovi, Petru Pelčákovi či Josefu Pleskotovi nebo Zdeňce Vydrové. Podstata úspěchu spočívá v tom, že samospráva na sebe navazuje, zachovává kontinuitu, a i když se vymění starosta, tak se pokračuje v nastoupeném trendu. To, co začal legendární Miroslav Brýdl, ostatní přebírají jako samozřejmou povinnost. Další příčina dosažené kvality je dána dlouhodobým plánováním a zvelebováním celé škály městských prostředí. Nejsou zde malé úlohy, každé zakázce je věnována nebývalá péče a vynášejí se kvalitou a také empatií.

Jako důkaz předchozího tvrzení může sloužit zázemí hřbitova, které navrhli brněňští architekti Ladislav Kuba a Tomáš Pilař (obr. 3). Dvojici domů pojali jako esenci minimalismu, v němž se neimprovizuje a vše se přísně oddává účelu, užitečnosti a neokázalosti prezentované v přehledné formě. Dvojici těles tvoří hladké monolitické betonové odlitky s ostrými reliéfními zářezy cortenových výplní, do nichž jsou integrovány dveřní a okení otvory. Pohledový beton je nedílným výrazem fasády, která přináší do nekropole potřebný klid a vizuální ztišení. Objekty byly integrovány do hřbitovní zdi, stávají se její

3c

4a

4b

součástí a komunikují s vnějším i vnitřním světem. Uvědomíme-li si, že jde o pouhé pracoviště správce se sociálním zázemím či o skladiště náradí nezbytného pro údržbu areálu, tak ve výsledku bylo dosaženo mnohem více. Do stavby je vetknuto určité duchovní poselství souznící s místem věčného odpočinku. Beton je zde nezdolný, pragmatický a čistý a corten, od něhož se stárnutí přímo vyžaduje (vytváří se na něm ochranná vrstva rzi), umocňuje jeho solidnost.

Holešovický palác

Architekt Stanislav Fiala se do širšího povědomí odborné i laické veřejnosti vepsal několika administrativními budovami, vilami či golfovým klubem, především pak paláci DRN a Špork, které v roce 2018 obohatily centrum Prahy (více v článkách v *Beton TKS 5/2011, 1/2015, 5/2018 a 7/2019 – pozn. red.*). Podobnou odvahu ve formě, stejně jako pestrost detailů a materiálových kombinací následně použil také ve víceúčelovém domě v ulici Komunardů č. 35 dokončeném v roce 2020 (obr. 4). Architekt do někdejší industriální čtvrti, jež po roce 2000 prochází radikální proměnou (stává se tzv. dobrou adresou a je vyhledávána mladými ambiciózními profesionály), přinesl dosud chybějící typ budovy: městský palác korunovaný obytnou věží. Řekla si něj samotná nárožní parcela na křižovatce cest, takže stavba získala strategickou pozici. Stanislav Fiala jí dodal velmi dynamický a syrový výraz, protože chtěl připomenout průmyslovou minulost lokality,

jež se zapsala hluboce do jejího genia loci a bylo by hříchy se této „značky“ zbavovat.

Fasádu paláce vertikálně protkávají šikmo „běžící“ betonové stabilizační pilíře, jejichž povrchová struktura záměrně připomíná povrch skály. Aby bylo dosaženo co nejpřesvědčivějšího výsledku, finální nástřik prováděli pracovníci specializující se na realizaci cvičných lezeckých stěn. Sloupy protkávají dům jako skalnaté žíly a jsou natolik neobvyklé, že se jich lidé dotýkají: jako by se chtěli přesvědčit, nemýlí-li je zrak. Ve vyšších partiích, resp. od třetího patra, kde začíná bytová část, se na nich uplatňuje rezivějící ocelový plech a balkony jsou opatřeny zábradlím ze stříbřitých armovacích tyčí přizpůsobených uživatelskému komfortu. Neustále je na co se dívat, najednou nelze vše postihnout. Budova postupně graduje, sledujeme napětí vyvolané z nastolovaného řádu stejně jako kombinací neokázalosti a spontánnosti. Ze všeho nejdůležitější však je, že styl, který architekt předvádí v exteriéru, se propisuje do jeho vnitřku. Chodby a schodiště jsou expresivně pojaté v pohledovém betonu a návštěvník má pocit, že se ocitl v přírodní soutěsce, ve vysokém kaňonu, který bere dech. Cesta domem se stává procházkou v originálním prostředí, jež jen tak neomrzí. Není bez zajímavosti, že paláce DRN a Špork byly sice dány do užívání dříve, ale samotný návrh paláce Komunardů XXXV, jak je oficiálně nazýván, přišel na svět jako úplně první. Při srovnávání všech tří staveb je vhodné brát tuto skutečnost v úvahu.

4 Komunardů XXXV v Praze 7 (projekt 2015, realizace 2020)

„Koncept stavby volně navazuje na bývalou továrnu naproti, dnes transformovanou na centrum interiérového designu Holport. Naším záměrem bylo do nové stavby promítnout osobitý charakter téměř průmyslového objektu. Ostrost až příslost průmyslové architektury se zde projevuje ve strohé hranatosti objektu a odráží se také v hlavních nosných betonových pilířích metaforicky evokujících skálu.“

Stanislav Fiala

4 Komunardů XXXV in Prague 7

5a

5 Aplikační centrum BALUO v Olomouci
 (projekt 2011–2015, realizace 2014–2015)
„Celý objekt je obložen pohledovými betonovými fasádními panely, které jsou doplněny plastovými horolezeckými chyty. Ty plní jednak funkci estetickou a jednak funkci praktickou – na vybraných fasádních plochách jsou využívány k lezení.“
 atelier-r
5 BALUO Application Centre in Olomouc

Fasáda zdatnosti

Zatímco dům v pražských Holešovicích svými pilíři záměrně připomíná skálu, tak jedna ze čtyř částí moderního Aplikačního centra BALUO v novém areálu Univerzity Palackého v Olomouci, kterou navrhl architekt Miroslav Pospíšil (spolupracovali s ním architekti Martin Borák, Daria Johannesová, Martin Karlík, Milena Koblihová a Robert Randy), slouží jako reálný tréninkový lezecký objekt (obr. 5). Jedná se o neobyčejnou stavbu ve formě betonového kvádrů, v němž se skrývá tělocvična vybavená technologiemi umožňujícími analyzovat pohybové schopnosti sportovců a následně odhalovat jejich rezervy, což ve výsledku vede k lepší výkonnosti. Fasáda toho „vědeckého sportoviště“ byla provedena z prefabrikovaných betonových panelů v pohledové kvalitě, do nichž byly zapuštěny plastové lezecké chyty, které zdatným jedincům umožňují vylézt až na vrchol budovy. Existuje několik cest, po kterých se lze vydat. Jejich funkce je ale především výtvarná, protože narušují monotónní plochu a výrazně ji ozvláštňují. Z dálky vypadají fasády jako abstraktní malířské plátno, z blízka se před divákem rozehrává trojrozměrná kompozice různobarevných výčnělků z polyuretanu zapuštěných do betonového podkladu. Vzniklo veskrze pozitivní dílo, v němž se přísnost potkává s nečekaně emotivními prvky reflektujícími lidskou fyzickou stránku. Chyty jsou otisky

5b

dlaní a jejich modifikace. Kombinace obojího navíc vhodně symbolizuje a předznamenává dění v budově, kde se studenti spolu s pedagogy snaží za pomoci vyspělých technologií dosáhnout co nejefektivnějšího provádění pohybu v rozmanitých sportovních činnostech. (Více v článku v *Beton TKS 5/2017* – pozn. red.)

Petr Volf
 kritik architektury a spisovatel
 pvolf1313@gmail.com

Fotografie: 1 – Filip Šlapal, 2 – Petr Polák,
 3 – David Korsa, 4 – Petr Jehlík, 5 – Lukáš Pelech